

PRIKUPLJANJE PREDMETA SADAŠNJOSTI STRATEGIJE MUZEJA EUROPSKIH KULTURA U SKLOPU NACIONALNIH MUZEJA U BERLINU

ELISABETH TIETMEYER □ Muzej europskih kultura, Berlin, Njemačka



sl.1. Muzej europskih kultura (Museum Europäischer Kulturen), Berlin

Etnografski i kulturnopovijesni muzeji što se uglavnom bave svakodnevnim životom u prošlosti danas su vrlo zaokupljeni problemom kako prikupljati predmete sadašnjosti jer će oni ubuduće biti predmeti prošlosti. Najvažnija su pitanja: Kako možemo dokumentirati našu nedavnu povijest i sadašnje vrijeme prikupljanjem kulturne baštine i kako odabiremo što će se čuvati? Krajem 2011. Muzej europskih kultura (Museum Europäischer Kulturen) ponovno je otvoren sa stalnim postavom s temom *Kulturne veze - život u Europi* i na temelju kulturne usporedbe prezentira predmete iz razdoblja od 18. st. do danas. Uzimajući u obzir sadašnjost, na toj smo izložbi prikupili predmete današnjeg načina života.

Povijesne zbirke Muzeja

Muzej europskih kultura smješten je u jugozapadnom dijelu Berlina, u Dahlemlu, zajedno s Etnološkim muzejom i Muzejom azijske umjetnosti. Osnovan je 1999. spajanjem bivšega Muzeja njemačkog folkloru i Europskog odjela ondašnjega Etnografskog muzeja. Posvećen je svakodnevnim kulturama i kulturnim kontaktima unutar Europe. Međutim, cilj njegova rada zapravo nije prezentiranje priručnika europskih "nacija" niti portretiranje posebnih društvenih grupa na svim različitim područjima njihova života. To je, više ili manje, u suprotnosti s onim što su osnivači i stručnjaci prednika Muzeja vjerojatno imali na umu tijekom prošlog stoljeća, kad su prikupljali predmete dokumentirajući uvjete života nižih i srednjih klasa 18. i 19. st., kao i specifičnih etničkih manjina u Europi.

U 19. st. poticaj za prikupljanje stvari što dokumentiraju uvjete života različitih "naroda" ili grupa ljudi temeljio se na pojmovima njihova spašavanja ili očuvanja što su ih zagovarali tadašnji pokretači muzeja Adolf Bastian i Rudolf Virchow. Obojica su rođeni 1820-ih, a živjeli su u Berlinu. Bastian je utemeljio etnologiju kao znanstvenu disciplinu u Njemačkoj. Smatrao je da kulturu ljudi koji nisu imali pismo i koje su u to doba smatrali nehistorijskima, u samom njezinu preživljavanju ugrožavaju kulturne promjene što ih je donio kolonijalizam. Zato je počeo čuvati njihovu kulturnu baštinu za buduće europske naraštaje. Njegov je projekt zatim 1873. institucionaliziran osnivanjem Etnološkog muzeja (Museum für Völkerkunde), koji se temeljio na etnografskoj zbirci Kraljevskoga pruskog kabineta za umjetnost. Zbirka je već bila izlagana, zajedno s arheološkim predmetima i umjetninama, na izložbama koje su obuhvaćale i 16 predmeta iz različitih europskih zemalja izloženih u vitrini s legendom *Europe*. Ta vitrina, koja se može smatrati "kolijevkom" Muzeja europskih kultura, u ono je doba morala čamiti, u prostornome smislu, točno između etnografske i prapovijesne zbirke, dok 1886. Etnološki muzej konačno nije dobio novu zgradu.

Prije otvorenja zgrade Bastian i njegovi suradnici poduzeli su nekoliko prikupljanja na terenu i ekspedicija, uglavnom u inozemstvo, s kojih su se vratili s mnogo predmeta s različitih područja života lokalnog stanovništva toga doba, a smatrani su čudnima i egzotičnima iz europske perspektive. S obzirom na Bastianovo načelo o isključivom prikupljanju predmeta "nepismenih" naroda, kulture Europe nisu se baš dobro uklopile u njihov koncept.

Izuzimanje europskih "civiliziranih" društava, a najviše njegove vlastite, njemačke kulture, postalo je predmetom kritike Bastianova najbližeg "druga po oružju" - Rudolfa Virchowa. Kritika je izazvana činjenicom da na otvorenju prve zgrade Muzeja na izložbi nije bilo nijednog predmeta iz Njemačke i Europe, usprkos činjenici što je Etnološki muzej u to doba već imao 250 takvih predmeta. To je Virchowa navelo da 1889. na privatnoj razini utemelji Muzej njemačkih narodnih nošnji i proizvoda domaće radinosti (Museum für Deutsche Trachten und Erzeugnisse des Hausgewerbes). Muzej



se 1934. osamostalio unutar Državnoga muzeja (Staatliche Museen) u Berlinu kao Muzej njemačkoga folklor (Museum für Deutsche Volkskunde).

Slično Bastianu, i Virchowa je motivirala potreba očuvanja, u njegovu primjeru očuvanja predmeta što dokumentiraju način života seoskog stanovništva sredine 1900-ih godina, čiju je kulturu smatrao ugroženom razvojem industrijalizacije u Europi. Virchow i njegovi pomoćnici za novi su muzej napravili sustavnu zbirku u kojoj su, radi usporedbe, njemačka kulturna dobra bila zajedno s europskim predmetima. Virchowljev su pristup nakon toga, 1934. (dugo nakon njegove i Bastianove smrti) slijedili i zaposlenici Euroazijskog odjela, koji je u to doba bio osnovan u Etnološkome muzeju. Uglavnom su skupljali predmete u istočnoj i južnoj Europi, stvari što su služile seoskom stanovništvu, poput kućnih potrepština, obrtničkih alata i narodnih nošnji. Prema tome, oba su se prednika Muzeja europskih kultura prema svojim zbirkama odnosila na vrlo sličan način.

Predmeti koji su tada (tj. u ondašnjoj sadašnjosti) bili u svakodnevnoj uporabi klasificirani su prema kulturološkoj regiji i/ili prema europskoj zemlji, a predmeti s njemačkoga govornog područja bili su strukturirani i izloženi prema kulturološkim krajobrazima. Dok je Etnološki muzej, uključujući i Euroazijski odjel, nastavio klasificirati predmete prema regionalnim i etničkim načelima, ondašnji se ravnatelj Muzeja njemačkog folklor odmaknuo od toga i stvorio sustav popularnih kultura radi klasificiranja predmeta u skupine koje bi se dodatno definirale prema materijalu, obliku i području pripadnosti



na temelju usporedbe kultura. Nakon Drugoga svjetskog rata i podizanja Berlinskog zida, Muzej njemačkog folklor podijeljen je na istočnu i zapadnu instituciju, za razliku od Etnološkog muzeja. Oba su muzeja folklor nastavila skupljati predmete iz 19. st., usmjeravajući izložbe prema prikazivanju nižih i srednjih klasa u regijama njemačkoga govornog područja. Osoblje obaju muzeja ponajprije je pokušavalo nadomjestiti 80% građe uništene u ratu prikupljajući slične predmete.

Ograničenje na predindustrijsku kulturu seljaka i obrtnika u oba je muzeja konačno prevladano u 1980-ima pridavanjem sve veće pozornosti kulturalnim promjenama u doba industrijalizacije, pa i onima u životu gradskog stanovništva. No središte zanimanja i dalje je bilo na 19. st. i na početku 20. st. Nužnost bilo kakve opće skupljačke politike koja bi zadirala u sadašnjost zadovoljena je u oba muzeja samo izoliranim primjerima poput skupljanja karata, slikovnica ili predmeta iz školskog sustava.

Nekadašnji Euroazijski odjel Etnološkog muzeja, koji je od 1950. nosio naziv *Europa*, zadržao je svoj regionalni kulturni pristup i tradicijska skupljačka načela uglavnom prikupljajući tradicijske nošnje i nakit, keramiku, kućne potrepštine te alat i pribor seoskog stanovništva, usmjeravajući se prema istočnoj, srednjoj i južnoj Europi. Prikupljanje je još obavljano na terenu, ali i uz pomoć kolekcionara i donatora. To se odnosilo i na dva muzeja folklor na istoku i zapadu, u izoliranome Zapadnom Berlinu. Muzej njemačkog folklor potpuno je ovisio o prikupljanju predmeta u antikvarijatima, na sajmovima rabljenih stvari i od privatnih skupljača.

Kad su se nakon pada Zida 1989., 1992. dva muzeja ponovno spojila u Muzej folklor u sklopu Nacionalnih



sl.2. Rekonstrukcija vitrine *Europa* (1999.), izložene od 1859. do 1886. u Neues Museumu u Berlinu, Njemačka.

© Staatliche Museen zu Berlin, Museum Europäischer Kulturen / Ute Franz-Scarciglia

sl.3.-4. Fotografije izložaba iz tridesetih godina: istočnofrizijska zimska kuhinja (iz sjeverne Njemačke), 1909. i etnografska građa s područja Njemačke.

© Staatliche Museen zu Berlin, Museum Europäischer Kulturen

sl.5. Ženska nošnja, Olympos (otok Karpathos), Grčka, 1970. - 1976.

© Staatliche Museen zu Berlin, Museum Europäischer Kulturen / Ute Franz-Scarciglia

sl.6. Muška kapa, Sápmi, Finska, 1970-e

© Staatliche Museen zu Berlin, Museum Europäischer Kulturen / Ute Franz-Scarciglia

Definicija Europe prihvaćena u Muzeju europskih kultura slojevita je jer su u njoj kombinirana teritorijalna, povijesna i kulturna stajališta, kao i, u manjem opsegu, etnički i politički nazori.

sl.7. Uspomena vijetnamske migrantske obitelji u Berlinu, Njemačka, 1980-e
© Staatliche Museen zu Berlin, Museum Europäischer Kulturen / Ute Franz-Scarciglia

sl.8. Dijelovi budističkog oltara u Berlinu, Njemačka, 2002.

© Staatliche Museen zu Berlin, Museum Europäischer Kulturen / Ute Franz-Scarciglia

sl.9. Budistički oltar u jednom berlinskom dućanu, 2010.



muzeja u Berlinu (Museum für Volkskunde - Staatliche Museen zu Berlin), stvoren je plan za samonametnuto ograničenje nacionalne sfere u novoj instituciji i njezino stapanje s Europskim odjelom Etnološkog muzeja njegovim restrukturiranjem i podvrgavanjem paradigmat-skoj promjeni. Ta su dva muzeja ipak dugo održavala međusobne znanstvene veze zahvaljujući zajedničkom organiziranju konferencija i izložbi. Osim toga, imali su i zajedničku povijest, barem u početku, a zbirke su im slijedile vrlo slične ciljeve.

Osnivanju Muzeja europskih kultura 1999. prethodile su mnoge rasprave među njemačkim stručnjacima za folklor: kritizirali su "europeizaciju" Muzeja njemačkog folklor. No europska su stajališta uvijek bila dio tog muzeja i njegovih prednika, osim u doba nacionalso-cijalizma 1930-ih i 1940-ih, kada je muzejski rad bio ograničen na Njemačku i njemačko govorno područje.



Razvoj je u to doba bio zaustavljen osnivanjem Euroazij-skog odjela u Etnološkome muzeju 1934., zbog čega je Etnološki muzej predao sve svoje njemačke predmete Muzeju njemačkog folklor, a on je pak sve nenjemačke predmete predao Euroazijskom odjelu. No u Muzeju folklor postojala je i jedna istaknuta iznimka u obliku ekumenske komparativne zbirke s približno 15 000 povijesnih i suvremenih sakralnih predmeta iz Njemačke, Europe, Afrike, Latinske Amerike i jugoistočne Azije. Stroga podjela između europskih odjela Etnološkog muzeja i Muzeja njemačkog folklor održavana je sve dok te dvije institucije nisu stvarno počele surađivati radi njihova spajanja u 1990-ima.

Metode i pristupi skupljanju

Definicija Europe prihvaćena u Muzeju europskih kul-tura slojevita je jer su u njoj kombinirana teritorijalna, povijesna i kulturna stajališta, kao i, u manjem opsegu, etnički i politički nazori. Muzej od svoga osnutka nikad nije polagao pravo na skupljanje svega, odnosno na dokumentiranje zemljopisnih, društvenih ili kronoloških dimenzija europske kulture sa svim što bi iz toga proizlazilo. Umjesto toga, cilj mu je bio raditi na kulturalno kom-parativan način na razini Europe, s vlastitom kulturom kao polazištem, te pridavati više pozornosti procesnoj naravi kulture koju treba istraživati na način današnjih socioloških postupaka. Njegova "vlastita" kultura podrazumijeva način života u njemačkoj prošlosti i sadašnjosti, zemljopisno određen, s oko 230 000 predmeta, što čini lavlji dio njegova ukupnog fundusa. To je točno područje na kojemu današnje skupljačke strategije "drže konce", s tim da one danas obuhvaćaju i nematerijalnu i materijalnu kulturu.

Politika prikupljanja Muzeja europskih kultura jednako je slojevita kao i njegova definicija Europe. Podrazumijeva se da Muzej također nastavlja povećavati svoje već postojeće zbirke povezane s predmetima ili subjektima, koje se smatraju središtem interesa sadržajnog područja. To se može odnositi na predmete iste subjektne skupine iz prošlosti, ali i iz sadašnjosti. U primjeru sadašnjosti nastoji se postići dokumentiranje potencijalnih kulturoloških promjena, tako da se može govoriti o procesom usmjerenom skupljanju. Ono može obuhva-



čati grupno ili zemljopisno orijentiranu zbirku predmeta tipičnih za grupu ili onih koji služe da bi se grupa okarakterizirala, npr. u materijalnom određivanju ljudi prema lokaciji, regiji ili nekoj državi. To je prikazano dvjema opsežnim muzejskim zbirkami što obrađuju etničke manjine Sámija (u Norveškoj, Švedskoj, Finskoj i Rusiji) i krimskih Tatara (u Ukrajini).

Međutim, predmeti iz sadašnjosti mogu se sustavno prikupljati isključivo provođenjem tematski usmjerenih projekata. Tako ostvarene akvizicije povećavaju se u obliku osobno orijentiranog skupljanja, pri čemu je središte interesa pretežno na subjektivnom smislu ili važnosti predmeta. Ti se projekti po pravilu bave sadašnjim problemima, poput teme *migracije*. Stoga se Muzej europskih kultura od godine 2000. bavi suvremenom kulturološkom raznolikošću unutar njemačkog društva kao određenim izrazom kulturalnih veza. Takvo djelovanje Muzeja dobiva konkretan i sustavan oblik u dva projekta EU što obuhvaćaju suradnju s različitim etnografskim i povijesnim muzejima, kao i s obrazovnim ustanovama u Europi.

Cilj prvog projekta je razrada važnosti migranata i migracije za kulturne, tehničke i društvene promjene što ih u 20. st. doživljavaju različite europske regije i gradovi. Pokazalo se da je pri tome u projekt vrlo važno uključiti same migrante kao stručnjake za vlastitu kulturu i povijest. Muzej europskih kultura riješio je taj problem u nacionalnom projektu organiziranjem događanja i izložbi koje dokumentiraju načine života i identitete migranata u Berlinu. Među inima je 2002. priređena i izložba fotografija s naslovom *Dom u Berlinu? Fotografski dojmovi*, u kojoj je od osam berlinskih fotografa različitih kulturoloških korijena zatraženo da prikažu vlastiti osobni pogled na različita područja života u tom gradu. Muzej je preuzeo 80 izloženih fotografija i tako ažurirao svoju zbirku fotografija. Ta je izložba utrla put sljedećoj, koja je održana 2003., a naslovljena je *Povijest migracije (migracija) u Berlinu*, pri čemu su "biografije" osam predmeta poslužile za istraživanje izravnih i neizravnih tragova što su ih u gradu ostavili migranti od 19. do početka 21. st. Projekt je utemeljen na intervjuima s migrantima i njihovim potomcima koji su snimljeni i dodani fondusu zbirke kao izraz nematerijalne kulture. Potaknuo je sudjelovanje migranata, pa su oni dali na posudbu ili čak donirali Muzeju različite predmete s kojima su se identificirali.



sl.10.-11. Ženska oglavlja krimskih Tatara (bivši SSSR, sada Ukrajina), oko 1920. i 1994.

sl.12. Budilica (donirao Ali Oksöy), Berlin, Njemačka, 2008.

© Staatliche Museen zu Berlin, Museum Europäischer Kulturen / Ute Franz-Scarciglia

To su uglavnom bile uspomene iz njihove domovine ili suvenirni što podsjećaju na njihova iskustva iz života u inozemstvu. Drugi su predmeti kupljeni za izložbu uz pomoć tih migranata. To su bili svakodnevni predmeti u vezi s njihovim poslom ili aktivnostima u slobodno vrijeme, kao što su pribor i posuđe za čaj i kavu, aparati za proizvodnju, pripremu i prodaju tipične berlinske varijante kebaba te oprema za budističke i kršćanske obiteljske oltare, igre, ili rupci s ukrasnim dodacima.

Drugi projekt EU - *Poduzetničke kulture u europskim gradovima* - bio je usmjeren na informiranje javnosti, putem različitih lokalnih primjera, o inovacijskim potencijalima malih i srednjih poduzeća i njihovih vlasnika, od kojih mnogi imaju migracijsku pozadinu, a svi žive u gradovima. Sljedeći je cilj bio ostvariti međusobni razgovor javnosti, ljudi uključenih u projekt i posjetitelja muzeja. Jedan od ključnih ciljeva cijeloga projekta bila je rasprava o pitanju kako se kulturno naslijeđe tih samozaposlenih poduzetnika i poduzetnica može prezentirati i očuvati u muzejskom kontekstu.

U tom je projektu Muzej europskih kultura prikazao izložbu radionica s nazivom *Doner, isporuka i oblikovanje - poduzetnici u Berlinu*, na kojoj su pokazani rezultati istraživanja života i rada 27 poduzetnika iz različitih zona Berlina. Izložba je pratila putove i strategije tih poduzet-

(...) predmeti iz sadašnjosti mogu se sustavno prikupljati isključivo provođenjem tematski usmjerenih projekata. Tako ostvarene akvizicije povećavaju se u obliku osobno orijentiranog skupljanja, pri čemu je središte interesa pretežno na subjektivnom smislu ili važnosti predmeta.

sl.13. Šešir hrvatskog navijača, 2010.,
Hrvatska
© Staatliche Museen zu Berlin, Museum
Europäischer Kulturen / Ute Franz-Scarciglia



sl.14. Originalni dresovi njemački nogometnih reprezentativaca ne-njemačkih kulturnih korijena, 2010.



nika na temelju njihovih biografija u kombinaciji s fotografijama i predmetima. Također je prilično promišljeno izbjegla bilo kakve etničke klasifikacije, s namjerom da ne potpiruje uobičajene stereotipe. Usmjerenje toga sadržaja podudaralo se s istraživanjem ključne teme projekta - s prikupljanjem sadašnje materijalne i nematerijalne kulture. U tom su smislu u projekt bili uključeni i spomenuti poduzetnici i poduzetnice jer su oni osigurali predmete za izložbu, kao i one u muzejskoj zbirci, i to posudbom ili izravnom donacijom. Ti su predmeti imali simbolično značenje u njihovu životu ili su bili povezani s njihovom strukom u širem smislu. Počeci Zbirke *doner kebab* što su ugledali svjetlost dana u prvome projektu EU bili su nakon toga prošireni u drugome. Ta zbirka ne daje samo primjer brze hrane kao aspekta "zapadne" kulinarske kulture, već je tijesno povezana s Berlinom, mjestom na kojemu je 1970-ih turski radnički migrant izmislio *doner kebab* "sendvič".

Doner kebab danas uglavnom proizvode, isporučuju i prodaju poduzetnici migrantskog podrijetla, ostvarujući tisuće radnih mjesta u tom procesu. Predmeti, biografije i priče ispletene oko *doner kebab* danas su već postale dijelom specifične svakodnevne kulture Berlina, cijele Njemačke, a sad i Europe, čak SAD-a i Kine. Osim već spomenutih predmeta, odnosni muzejski fondus obuhvaća i fotografije proizvođača *donera* i njihovih poslova, vlasnika zalogajnica te ostalih poduzetnika koji su uključeni u širu proizvodnju *donera*, poput pekara i prodavača opreme za *doner lokale*. Usto, dokumentirani su svi razgovori s njima.

Bavljenje sadašnjošću te njemačkim društvom u europskom kontekstu i te kako je dio profila Muzeja europskih kultura. To obuhvaća zbirke predmeta kao materijalizirane izraze suvremenih područja života, ali i ispitivanje dijelova povijesnog fonda u sklopu određenome suvremenim problemima ili vještinama. Posljedica toga

je činjenica da se povijesna središta interesa zbirke uz pomoć povjerenika-umjetnika nerijetko protežu u sadašnjost, kao u primjeru sljedećega istraživačkog i izložbenog projekta što ga je pokrenuo i ostvario Muzej, nazvanoga *Patchwork rađen umetanjem u Europi od 1500. do danas*. Pri tome su u središtu zanimanja bili povijesni kulturni predmeti iz Europe koji su bili izrađeni sada praktički zaboravljenom tekstilnom tehnikom kojom se brojni komadi tkanine spajaju tako da se oblikuju različiti figurativni prikazi i uzorci. U povezivanju te tehnike sa sadašnjošću, tekstilnoj umjetnici Ursel Arndt povjerenica je proizvodnja jednog tekstilnog predmeta izrađenoga tom tehnikom, ali sa suvremenim likovnim prikazom. Ona je s timom drugih tekstilnih umjetnika svoj dizajn utemeljila na uličnim grafitima iz različitih europskih gradova, koji su bili prevedeni u *patchwork* izrađen tehnikom umetanja. Izrađeno umjetničko djelo, dimenzija 3 x 1,80 m, postalo je i ostalo dijelom muzejske zbirke. Dakle, takav komisijski orijentiran način prikupljanja uvijek se odnosi na pojedini predmet ili umjetninu namijenjenu upoznavanju određene ideje ili tehnike.

Spomenuti tematski orijentiran pristup skupljanju primijenili smo i na naš novi stalni postav, otvoren u studenome 2011. U njemu je prezentiran presjek muzejskih zbirki što dokumentiraju svakodnevni život. Unutar europskih usporedbi izloženi su bitni predmeti različitih namjena, od raznovrsnog materijala i iz različitih razdoblja. U procesu smo usmjereni na današnje rasprave o društvenim pokretima i podjelama: u najširem smislu, na ponašanje ljudi koji se sele unutar Europe i prema Europi, što rezultira kulturalnim susretima i sličnostima koji mogu dovesti do stvaranja globalnih kultura, ali se pritom postavlja pitanje o mogućim posljedicama za identitet pojedinaca i grupa ljudi koji žele predvidjeti gubitke ili strah od gubitaka povlačeći granice i razvijajući identitete. Na nekima od tih tematskih područja posebno su nam nedostajali sadašnji predmeti poput onih što pokazuju nacionalni

identitet u svakodnevnoj kulturi. Zato smo zamolili Njemački nogometni savez da nam ustupi opremu najslavnijih nogometaša i nogometašica njemačke reprezentacije, bez obzira na kulturalnu pozadinu. Prikupili smo nacionalne navijačke rekvizite, ponajprije uz pomoć naših hrvatskih i nizozemskih kolega. Gotovo svaka pojedina tema stalnog postava sastoji se od predmeta što potječu iz povijesnih i iz sadašnjih vremena.

Svi ti različiti pristupi pokazuju da Muzej europskih kultura teži svemu osim strogoj politici skupljanja. Kad je osnovan 1999. već je posjedovao oko 270 000 predmeta, većinu njih iz 19. i s početka 20. st.. Neka područja tog fundusa selektivno su proširivana i obogaćivana u smislu njihovih zemljopisnih i kronoloških dimenzija, ali uvijek na temelju aktualnih tema. Muzej danas ima oko 280 000 predmeta. U doba njegova nastanka nije nikad bilo nikakvih planova za sadašnju primjenu, odnosno proširenje skupljačkog koncepta njegova prednika, Muzeja njemačkog folklor na "folklore" svih europskih zemalja. Nije bilo ni planova da se sustavno dokumentira kultura sadašnjosti, kao što se u kasnim 1970-ima pokušavalo u muzejskoj mreži SAMDOK u Švedskoj - općim projektom što nije bio bez problema, ali koji i danas, u svojem promijenjenom obliku, ima status uzora.

Pri komercijalnom skupljanju predmeta iz Europe za kulturalno komparativne teme Muzej europskih kultura ponajprije bilateralno surađuje s kolegama što rade na odgovarajućim područjima u gradskim, regionalnim ili nacionalnim muzejima pojedinih zemalja. Spomenuti kolege skupljaju predmete na zahtjev Muzeja ili djeluju kao lokalni savjetnici pri skupljanju na terenu. U zasebnim primjerima Muzej surađuje s privatnim skupljačima i otkupljuje njihove zbirke ili ih prihvaća kao donacije, u dijelu koji se uklapa u skupljački profil Muzeja i dopunjuje njegov fundus.

Mogućnosti

Muzej europskih kultura možda je jedini među Nacionalnim muzejima u Berlinu koji se bavi svakodnevnom kulturom i pučkom umjetnošću, ali srodni se sadržaji preklapaju i povezuju s onima u drugim institucijama, posebno u spomenutome Etnološkome muzeju i Muzeju za umjetnost i obrt u sklopu Nacionalnih muzeja. Sva se tri muzeja međusobno idealno upotpunjuju. No bilo bi poželjno, nakon što je to rečeno, da među tim institucijama bude više koordinacije s obzirom na odgovarajuću buduću politiku skupljanja predmeta.

Slična područja skupljanja u vezi s Berlinom i Njemačkom mogu se naći u Njemačkome povijesnome muzeju, Gradskome muzeju Berlina ili u Židovskome muzeju u Berlinu. Na europskoj razini Muzej surađuje i s nacionalnim etnografskim muzejima u Beču, Marseilleu, Zagrebu, Budimpešti, Tartuu i Stockholmu, da spomenemo samo neke. Povijesni muzeji i gradski muzeji s vremenom se dodaju tom popisu partnera



u sklopu međunarodnih projekata u kojima sudjeluje Muzej europskih kultura. Prije svega, Muzej je povezan s gotovo svim tim muzejima putem institucionaliziranih ili manje formalnih mreža koje služe zajedničkom organiziranju konferencija i izložbi ili čak jednostavnoj razmjeni informacija o specifičnim predmetima. Ono što još nije ažurirano jest bilo kakva koordinacija s europskim muzejima partnerima u vezi sa strategijama i politikama skupljanja.

Platformu za to treba osigurati Međunarodni komitet za skupljanje ICOM-a (International Committee for Collecting - COMCOL), imenovan u studenome 2010. Ta je mreža oblikovana da bude poslužitelj za rasprave o praksi, teoriji i etičkim aspektima razvoja zbirke (prikupljanja) iz interdisciplinarnе i multidisciplinarnе perspektive. Unutar tog komiteta osnovane su radne grupe poput onih za skupljanje literature o određenoj temi, za mobilnost zbirke ili za prikupljanje predmeta sadašnjosti (<http://www.comcol-icom.org/>). Komitet svoja nastojanja posebno posvećuje sve važnijoj temi *muzeja kao mjesta sudjelovanja*. To se odnosi na promišljeno uključivanje ljudi čiji svakodnevni život treba imati ulogu u muzeju - oni doniraju predmete muzeju radi osnivanja novih zbirki ili dopune postojećih, a pomažu muzejskim stručnjacima pri akviziciji onih predmeta koje smatraju važnima za svoju kulturu. Na taj način osnivanje nove zbirke koja odražava kulturne teme suvremenog doba može podrazumijevati stvaranje kulturne baštine određene zajednice u budućnosti. Imajući to na umu, COMCOL je organizirao svoju prvu konferenciju u Berlinu, u suradnji s međunarodnim komitetima ICOM-a - CAMOC-om (Međunarodnim komitetom za zbirke i aktivnosti gradskih muzeja) i ICOM-ovim Regionalnim komitetom za Europu, s temom *Strategije sudjelovanja*. Nakon završetka zajedničke konferencije održan je sastanak COMCOL-a usredotočen na strategije prikupljanja predmeta sadašnjosti, čiji su zaključci objavljeni.

U Muzeju europskih kultura već se prilično dugo provodi tzv. sudioničko prikupljanje jer je ciljano upletanje pro-

sl.15. Izložba *Zavičaj Berlin?*, 2002. (budistički svećenik, gradska četvrt Prenzlauer Berg, Berlin; fotografija: Dong Ha Choe)

Unutar europskih usporedbi izloženi su bitni predmeti različitih namjena, od raznovrsnog materijala i iz različitih razdoblja. U procesu smo usmjereni na današnje rasprave o društvenim pokretima i podjelama: u najširem smislu, na ponašanje ljudi koji se sele unutar Europe i prema Europi, što rezultira kulturalnim susretima i sličnostima koji mogu dovesti do stvaranja globalnih kultura, ali se pritom postavlja pitanje o mogućim posljedicama za identitet pojedinaca i grupa ljudi koji žele predvidjeti gubitke ili strah od gubitaka povlačeći granice i razvijajući identitete.

COMCOL je mreža oblikovana da bude poslužitelj za rasprave o praksi, teoriji i etičkim aspektima razvoja zbirke (prikupljanja) iz interdisciplinarnе i multidisciplinarnе perspektive.



sl.16. Berlinski poduzetnici na izložbi *Doner, isporuka i oblikovanje*, Berlin, Njemačka, 2010. © Rita Klages

tagonista u muzejska događanja, odnosno međusobni susreti pod ravnopravnim uvjetima, dio profila Muzeja još od njegova osnutka 1999. Sada mu je cilj proširiti taj pristup i na druga područja muzejskog rada.

S engleskoga prevela: Vesna Bujan

LITERATURA

1. Das ABC des Luxuspapiers. *Herstellung, Verarbeitung und Gebrauch 1860 bis 1930*. (Exhibition catalogue), ed. by Christa Pieske with Konrad Vanja. (Series of the Museum für Deutsche Volkskunde 9). Berlin, 1983.
2. Dienstbare, Geister. *Lebens- und Arbeitswelt städtischer Dienstboten*, ed. by Heidi Müller. Ausstellungskatalog Museum für Deutsche Volkskunde (Series of the Museum für Deutsche Volkskunde 6). Berlin, 1981.
3. Erich, Oswald Adolf. *Neukatalogisierung im Staatlichen Museum für Deutsche Volkskunde*. Jena, 1941, pp. 311-315.
4. *Großstadtproletariat. Zur Lebensweise einer Klasse*. (Exhibition catalogue 1983-1989), ed. by Museum für Volkskunde. Staatliche Museen zu Berlin, Berlin, 1983.
5. *Heimat Berlin? Fotografische Impressionen*. (Exhibition catalogue), ed. by Dagmar Neuland-Kitzerow/ Elisabeth Tietmeyer (Little Series of the Freunde des Museums Europäischer Kulturen 2). Berlin, 2002.
6. Karasek, Erika; Tietmeyer, Elisabeth. *Das Museum Europäischer Kulturen. Entstehung - Realität - Zukunft*. In: Faszination Bild. Kulturkontakte Europa. (Exhibition catalogue). (Series of the Museum Europäischer Kulturen 1). Berlin, 1999, pp. 13-25.
7. Kistemaker, Renée E.; Tietmeyer, Elisabeth (eds.). *Entrepreneurial Cultures in Europe. Stories and Museum Projects from Seven Cities* (Series of the Freunde des Museums Europäischer Kulturen 10). Berlin, 2010.
8. Kohlmann, Theodor. *Museum für Deutsche Volkskunde. Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz*. Stuttgart/ Zürich, 1980.
9. Korff, Gottfried. *Europa Exposé: Fragen an eine geplante Einrichtung* (1995.). In: *Museumsdinge deponieren - exponieren*, ed. by Martina Eberspächer/ Gudrun Marlene König/ Bernhard Tschofen. Köln, 2007, pp. 365-376.
10. *Kulturkontakte - Leben in Europa / Cultural Contacts - Living in Europe* (Exhibition catalogue), ed. by Elisabeth Tietmeyer; Irene Ziehe (Series of the Museum Europäischer Kulturen 10). Leipzig, 2011.
11. Meijer-van Mensch, Léontine; Tietmeyer, Elisabeth (eds.). *Participative Strategies in Collecting the Present*. (Berliner Blätter. Ethnografische und ethnologische Beiträge 63). Berlin, 2013.
12. Steinmann, Ulrich. *Die Entwicklung des Museums für Volkskunde von 1889 bis 1964*. In: *75 Jahre Museum für Volkskunde zu Berlin 1889 - 1964*, ed. by Staatliche Museen zu Berlin, Berlin, 1964., pp. 7-47.
13. Tietmeyer, Elisabeth. *Wie gegenwartsorientiert können ethnologische Museen Kulturen der Welt darstellen? In: Ethnografisches Arbeiten in Berlin. // Wissenschaftsgeschichtliche Annäherungen*, ed. by Martina Krause/ Dagmar Neuland-Kitzerow/ Karoline Noack (Berliner Blätter. Ethnografische und ethnologische Beiträge 31). Berlin, 2003., pp. 75-83.
14. Tietmeyer, Elisabeth. *Materielle Kultur und Identität. Zur Geschichte und Ethnografie der Krimtataren im Museum Europäischer Kulturen - Staatliche Museen zu Berlin*. In: *Zwischen Orient und Okzident. Studien zu Mobilität, Wissen, Konzepten und Praktiken*. Festschrift für Peter Heine, ed. by Anke Bentzin/ Henner Fürtig/ Thomas Krüppner/ Riem Spielhaus. Freiburg, 2010., pp. 176-195.
15. Tietmeyer, Elisabeth. *Sammeln der Gegenwart. Strategien des Museums Europäischer Kulturen - Staatliche Museen zu Berlin*. In: *Welche Zukunft hat das Sammeln? Eine museale Grundaufgabe in der globalisierten Welt* (Beiträge der 19. Arbeitstagung "Sachkulturforschung und Museum" in der dgv vom 26.-28.1.2011 im Germanischen Nationalmuseum Nürnberg), ed. by Claudia Sehlheim. Nürnberg, 2012., pp. 72-83.

16. *Tuchintarsien in Europa von 1500 bis heute / Inlaid Patchwork from 1500 to the Present*. (Exhibition catalogue), ed. by Dagmar Neuland-Kitzerow/ Salwa Joram/ Erika Karasek. (Series of the Museum Europäischer Kulturen 6). Regensburg, 2009.

17. Wølsted, Anne-Lise/ Ludvigsen (eds.). *Peter Migration, Work and Identity. A History of European People in Museums. Selected Papers 2000 - 2003*. Kopenhagen, 2003.

18. Westphal-Hellbusch, Sigrid. *Zur Geschichte des Museums. In: Hundert Jahre Museum für Völkerkunde*, ed. by Kurt Krieger/ Gerd Koch (Baessler-Archiv 21), Berlin, 1973., pp. 1-99.

19. Museum für Volkskunde (ed.): *Weg nach Europa. Ansätze und Problemfelder in den Museen*. (11. Tagung der Arbeitsgruppe kulturhistorische Museen in der Deutschen Gesellschaft für Volkskunde). Berlin, 1995.

Napomena:

Ovaj se članak temelji na predavanju održanome u Muzejskome dokumentacijskom centru u Zagrebu, Hrvatska, 15. prosinca 2011. i revidirana je inačica članka *Sammeln der Gegenwart* objavljenoga 2012.

the lower and middle classes of the 18th and 19th centuries and of particular ethnic minorities in Europe.

The definition of Europe accepted in the Museum of European Cultures is complex for it is a combination of territorial, historical and cultural viewpoints, as well, to a lesser extent, of ethnic and political stances. Since its foundation the museum has never laid claim to the right to collect everything or to the documentation of the geographical, social or chronological dimensions of European culture with everything that might derive from that. Instead of that, the objective was to work in a culturally comparative way at the European level, with one's own culture as point of departure, and to pay more attention to the processual nature of culture, which needs to be explored in the manner of today's sociological issues. Its own culture takes for granted the manner of life in the past of Germany and the present, geographically located, with about 230,000 objects, making up the lion's share of the total holdings. This is the precise area in which today's collecting strategies hold the threads, with the proviso that today they encompass both the intangible and the material cultures.

The collecting policy of the Museum of European Cultures is just as complex as its definition of Europe. It is taken for granted that the museum will also continue increasing its already existent collections related with objects or agents that are considered the centre of interest of the content area. This can refer to objects of the same subject group from the past and from the present as well.

In the example of the present, the aim is to achieve a documentation of potential cultural changes, and so it is possible to talk of a process of guided collection. However, objects from the present can be systematically collected only through the implementation of thematically oriented projects. Since 2000, the Museum of European Cultures has dealt with the contemporary cultural diversity in German society as a certain expression of cultural connections. This kind of activity acquires a concrete and systematic form in two EU projects that include collaboration with various ethnographic and history museums, as well as with educational institutions in Europe.

The Museum of European Cultures is perhaps the only one among the Berlin State Museums to deal with everyday culture and popular art, but cognate contents overlap and are connected with those in other institutions, particularly in the mentioned Ethnological Museum and the Museum of Arts and Crafts in the National Museums complex. The museum is connected with almost all these museums via institutionalised or less formal networks that make use of the joint organisation of conferences and exhibitions or even simple exchange of information about specific objects. What has not yet been brought up to date is any kind of coordination with European museum partners in connection with collection strategies and policies. A platform for this has to be provided by the International Committee for Collecting – COMCOL – of ICOM, appointed in November 2010. This network is shaped in such a way as to be a server for debates about the practice, theory and ethical aspects of the development of collections (collecting) from an interdisciplinary and multidisciplinary point of view.

COLLECTING THE PRESENT:

STRATEGIES OF THE MUSEUM OF EUROPEAN CULTURE, IN THE CONTEXT OF BERLIN STATE MUSEUMS

At the end of 2011, the Museum of European Cultures (Museum Europäischer Kulturen) reopened its permanent display with the topic of *Cultural Connections – Life in Europe*, presenting objects from the period since the 18th century in cultural comparison. The Museum of European Cultures is located in the south-west part of Berlin, in Dahlem, together with the Ethnological Museum and the Museum of Asian Art. It was founded in 1999 through the merger of the former Museum of German Folklore and the European department of the then Ethnographic Museum. It is devoted to the everyday cultures and cultural contacts inside Europe. But its work does not actually have as its objective the presentation of an manual of European nations or the portrayal of special social groups in all the various areas of their lives. This is more or less the opposite of what the founders and experts of the museum probably had in mind during the last century when they collected objects documenting the living conditions of